

UDK: 070“1916“(497.6)
Stručni rad
Primljeno: listopad 2016.

Milenko KREŠIĆ
Katolički bogoslovni fakultet u Sarajevu
J. Stadlera 5, BiH – 71000 Sarajevo
milennokkresic1@gmail.com

**ODJEK PROMJENE NA HABSBUURŠKOM PRIJESTOLJU 1916. U
HRVATSKOM I KATOLIČKOM BOSANSKOHERCEGOVAČKOM TISKU
PRIGODOM 100. OBLJETNICE SMRTI CARA I KRALJA
FRANJE JOSIPA I. I STUPANJA NA PRIJESTOLJE KARLA I. (IV.)**

Sažetak

Prije početka I. svjetskog rata u Bosni i Hercegovini izlazilo je 27 listova što vjerskog, što političkog, što prosvjetno-kulturnog karaktera. Osim 3 sarajevska dnevnika povezana s interesima austrougarske administracije, svi ostali bili su listovi pojedinih nacionalnih, odnosno vjerskih zajednica. Početkom I. svjetskog rata prestali su izlaziti srpsko-pravoslavni i muslimanski listovi dok su hrvatsko-katolički uglavnom nastavili izlaženje. Smrt cara i kralja Franje Josipa I. i stupanje na prijestolje Karla I. bio je glavni politički i društveni događaj 1916. godine te je kao takav i popraćen u ondašnjem hrvatsko-katoličkom tisku. Svi listovi, bilo ih je krajem 1916. godine 6, posvetili su dio prostora ovom događaju. Smrt cara i kralja Franje Josipa I. opisana je kao veliki gubitak za ovdašnje Hrvate katolike jer je pokojni vladar bio njihov zaštitnik, osloboditelj i onaj koji im je omogućio normalan život i razvoj. U njemu su gledali svojega hrvatskog kralja i kralja katolika. Novome kralju izražena je vjernost kao zakonitom nasljedniku ali i zbog zahvalnosti habsburškoj kruni za učinjeno u prošlosti.

Ključne riječi: smrt cara i kralja Franje Josipa I., stupanje na prijestolje Karla I. (IV.), Hrvati i katolici u BiH, tisak.

Uvod

U utorak, 21. studenog 1916., u 9 sati navečer u carskom dvorcu Schönbrunnu pokraj Beča preminuo je austrijski car i ugarsko-hrvatski kralj Franjo Josip I. Rodio se u 18. kolovoza 1830. godine kao najstariji sin nadvojvode Franje Karla, drugog sina cara Franje I. (aust. car: 1804.-1835.) i majke Sofije, kćerke bavarskog kralja Maksimilijana I. Na carsko i kraljevsko prijestolje stupio je 2. prosinca 1848. u nadbiskupskom dvoru u Olomoucu u današnjoj Češkoj Republici naslijedivši strica Ferdinanda

I. (aust. car: 1835.-1848.). Carstvom je vladao skoro punih 68 godina. Početkom studenog 1916. stari kralj je počeo pobolijevati. Počeli su se javljati bolovi u želucu i na plućima. 15. studenog zdravlje se počelo naglo pogoršavati. Pojavila se temperatura i kralj se osjećao vrlo slabim. Uz kratkotrajna poboljšanja, zdravlje se sve više pogoršavalo. Temperatura je rasla i kralj se osjećao sve slabijim. Liječnici su se nadali poboljšanju, odnosno ozdravljenju. Tek navečer 21. studenog između 8 i 9 sati bili su svjesni da ozdravljenja neće biti i da je smrt blizu. Pozvan je dvorski župnik koji je umirućem kralju podijelio sakrament bolesničkog pomazanja. Potom je kralj preminuo.¹ Ministar vanjskih poslova István Burián potpisao je istu večer oko 23 sata službeni akt o konstataciji kraljeve smrti. U schönbrunnskom dvorcu nalazio se i prijestolonasljednik Karlo I. Ministar Burián stupio je pred njega i zapitao ga je li voljan preuzeti prijestolje, na što je mladi kralj odgovorio: „Svemoguć je svojim neisplivljivim određenjem sebi pozvao moga predragoga strica. Odlučio sam se, da preuzmem i nastupim baštinu.“² Iste je noći car i kralj Karlo I. dao da se objavi njegov proglas „Mojim narodima“.³ Car i kralj Karlo I. bio je sin nadvojvode Otona i nadvojvotkinje Marije i unuk nadvojvode Karla Ljudevita, brata cara i kralja Franje Josipa I. Rodio se 17. kolovoza 1887. godine. U prijestolonasljedničkom redu stajao je iza strica mu Franje Ferdinanda. No, kad je Franjo Ferdinand ubijen u Sarajevu 28. lipnja 1914., postao je prvi prijestolonasljednik.

U radu koji slijedi prikazan je doživljaj smrti Franje Josipa I. i stupanje na prijestolje Karla I. prema pisanju hrvatskog i katoličkog tiska u Bosni i Hercegovini. Zapravo, namjera autora ovih redaka, bila je opisati odjek kraljeve smrti i stupanje na prijestolje novog vladara u ondašnjem bosanskohercegovačkom tisku, i to onome pojedinih naroda, odnosno konfesija. Međutim, već prvi uvidi u literaturu pokazali su da su u Bosni i Hercegovini krajem 1916. izlazili samo hrvatski katolički listovi. Muslimanski i srpsko-pravoslavni listovi su prestali izlaziti početkom rata 1914. godine. Stoga, prvo poglavlje rada, koje nosi naslov bosanskohercegovački tisak krajem 1916. godine, prikazuje stanje tiska u Bosni i Hercegovini pred početak rata 1914. i stanje kakvo je bilo krajem 1916. godine. U drugom i trećem poglavlju opisano je kako je tisak bosanskohercegovačkih Hrvata i u kojoj mjeri popratio smjenu na prijestolju, osobito smrt cara i kralja Franje Josipa I., te kako su ondašnji „intelektualni“ Hrvati to doživjeli i kroz svoje medije prenijeli.

1 „Tok bolesti blagopokojnog vladara“, *Sarajevski list* (Sarajevo), 23. 11. 1916., 2.

2 „Nastup našljedstva“, *Sarajevski list*, 25. 11. 1916., 1.

3 Ovaj proglas su na hrvatskom jeziku u BiH objavili: *Sarajevski list*, 23. 11. 1916., 1 (izvanredno izdanje); *Hrvatski dnevnik*, 23. 11. 1916., 1; *Vrhbosna* 24 (1916.), 324; *Hrvatska narodna zajednica* 11 (1916.), 173-174.

Milenko KREŠIĆ, „Odjek promjene na habsburškom prijestolju 1916. u hrvatskom i katoličkom bosanskohercegovačkom tisku prigodom 100. obljetnice smrti cara i kralja Franje Josipa I. i stupanja na prijestolje Karla I. (IV.)“, 413-427

1. Bosansko-hercegovački tisak krajem 1916. godine

Prije početka I. svjetskog rata u Bosni i Hercegovini izlazilo je 27 listova vjerskog, političkog i kulturno-prosvjetnog karaktera.⁴ Većinu njih, odnosno 24, izdavale su pojedine nacionalne, odnosno vjerske zajednice u BiH. Tri lista, i to jedan na „hrvatskom“ i dva na njemačkom, izlazila su kao dnevni listovi povezani s interesima austrougarske uprave u Sarajevu.

Hrvati, odnosno katolici, u Bosni i Hercegovini za vrijeme austrougarske vlasti pokrenuli su 20-ak značajnih listova te više listova za učenike i mladež.⁵ Neposredno prije početka rata izlazilo ih je devet: 1. *Vrhbosna – Katoličkoj prosvjeti*; 2. *Naša misao*; 3. *Kršćanska obitelj – Poučni i zabavni list za hrvatski katolički puk*; 4. *Glasnik sv. Ante Padovanskog – Za hrvatski-katolički puk*; 5. *Hrvatski dnevnik – Za interese bosansko-hercegovačkih Hrvata*; 6. *Hrvatska narodna zajednica – Glasilo Hrvat. Nar. Zajednice za Bosnu i Hercegovinu – List za prosvjetu i gospodarstvo*; 7. *Hrvatska zajednica – list za politiku, prosvjetu i narodno gospodarstvo (organ hrvatskog saborskog kluba)*; 8. *Radnička sveza - Glasilo za probitke hrvatskog radništva*, list u vlasništvu Matice radnika Hrvata i 9. *Hrvatska svijest - političko-prosvjetni list* koji je izlazio u izdanju konzorcija „Hrvatska svijest“.⁶ Tri posljednja: *Hrvatska zajednica*, *Radnička sveza* i *Hrvat-*

⁴ O bosansko-hercegovačkim listovima do 1914., odnosno od početka rata pogledati: Đorđe PEJANOVIĆ, *Štampa Bosne i Hercegovine 1850-1941* (Sarajevo: Svjetlost, 1949.), 45-77; Srećko M. DŽAJA, *Bosna i Hercegovina u austrougarskom razdoblju (1878.-1918.). Inteligencija između tradicije i ideologije* (Mostar: ZIRAL, 2002.), 83-101. O katoličkim odnosno hrvatskim listovima: Slavko KOVAČIĆ, „Bibliografija katoličke periodike u Bosni i Hercegovini do 1976.“ *Nova et Vetera. Revija za filozofsko-teološke i srodne discipline* 1 (1977.), 178-190; Ivica PULJIĆ, „Kroz povijest katoličkog tiska u Bosni i Hercegovini“, Ivo BALUKČIĆ – Franjo TOPIĆ (prir.), *Stoljeće Vrhbosne 1887-1987.*, *Studia Vrhbosnensia* 8 (Sarajevo: Vrhbosanska visoka teološka škola, 1996.), 13-20. Najpotpuniji pregled dao je: Tomo VUKŠIĆ, „Pregled katoličke i hrvatske periodike u BiH od 1878. do 1918. s posebnim osvrtom na časopis *Balkan*“, *Hum, časopis Filozofskog fakulteta u Mostaru* 2 (2007.), 86-91.

⁵ T. VUKŠIĆ, „Pregled katoličke i hrvatske periodike u BiH od 1878. do 1918. s posebnim osvrtom na časopis *Balkan*“, 86-91.

⁶ Pejanović također donosi podatak da je 1914. izlazio list *Napredak – Glasilo Hrvatskog kulturnog društva „Napredak“* te da je izlazio „mjesečno jedamput, u sveskama, latinicom, oktav i kvart“. Đ. PEJANOVIĆ, *Štampa Bosne i Hercegovine 1850-1941*, 61-62. Olga Lalević i Andrea Dautović obradile su bibliografiju *Napretkova Glasila* od 1926. do 1947. te u uvodu svoga djela samo spominju Pejanovićev podatak i ništa više. Prvi broj koji su one obradile bio je: God. I., Br. 1.-2., listopad – studeni 1926. Olga LALEVIĆ – Andrea DAUTOVIĆ, *Bibliografija Napretkovog Glasila*, Dalibor BALLIAN – Ante ŠARIĆ (prir.), (Sarajevo: Matica Hrvatska - HKD *Napredak*, 2015.), 16. Tomislav Išek koji je u svojoj knjizi *Mjesto i uloga HKD NAPREDAK u kulturnom životu Hrvata Bosne i Hercegovine (1902.-1918.)* obradio

ska svijest prestali su izlaziti 1914. godine.

Bosanskohercegovački Srbi pokrenuli su koji list više nego Hrvati.⁷ Neposredno prije rata izlazilo ih je još 9: 1. *Vjesnik – zvanični organ srpsko-pravoslavnih crkveno-školskih vlasti u Bosni i Hercegovini*; 2. *Srpski sveštenik – list srpsko-pravoslavnog sveštenstva u Bosni i Hercegovini*; 3. *Srpska riječ - list za politiku, prosvjetu i privredu*; 4. *Narod – politički list*; 5. *Otađzbina – političko-informativni list*; 6. *Srpski pokret – list za prosvjetu, kulturu i politiku*; 7. *Istina – političko-informativni list*; 8. *Bosanska vila – list za zabavu, pouku i književnost* i 9. *Prosvjeta – list za zabavu, pouku i prosvjećivanje*. Svi listovi, osim *Istine* koja je izlazila još i 1915., prestali su izlaziti početkom rata 1914. godine.

Bosanski i hercegovački muslimani pokrenuli su 15-ak listova.⁸ U predvečerje rata bilo ih je još samo šest: 1. *Jeni Misbah (Misbah) – organ Udruženja bosansko-hercegovačke ilmije*; 2. *Muslimanska sloga - Glasilo bosansko-hercegovačkih muslimana (Organ muslimanske samostalne organizacije)*; 3. *Zeman – organ Ujedinjene muslimanske organizacije*; 4. *Vakat – list za interese bos.-herc. muslimana*; 5. *Gajret – list za društvene poslove i narodno prosvjećivanje – izdavalo „društvo Gajret“ i 6. Biser – list za širenje prosvjete među muslimanima Bosne i Hercegovine*. Nijedan od nabrojanih listova nije izlazio u vrijeme rata.

Osim listova pojedinih vjerskih zajednica, odnosno naroda u Bosni i Hercegovini, izlazila su tri sarajevska dnevna lista, jedan na „hrvatskom“, *Sarajevski list* koji je slovio kao poluslužbeno glasilo Zemaljske vlade, te dva na njemačkom *Bosnische post (Bosanska pošta) – Organ für Politik und Volkswirtschaft* (Glasilo za politiku i narodno gospodarstvo) i *Sarajevoer Tagblatt (Sarajevske dnevne novine) – Unabhängige Zeitung zur Wahrnug der Reichsinteressen* (Neovisne novine za zaštitu interesa Carevine) te dva lista socijalističkog karaktera: 1. *Glas Slobode – Organ socijal-demokratske stranke Bosne i Hercegovine* i *Zvono – Glasnik Jugoslovenske socijalne demokratske stranke za*

Napretkovu izdavačku djelatnost kroz to vrijeme uopće ne spominje postojanje kakva *Glasila* nego samo *Kalendar*. Tomislav IŠEK, *Mjesto i uloga HKD NAPREDAK u kulturnom životu Hrvata Bosne i Hercegovine (1902.-1918.)* (Sarajevo: Institut za istoriju - HKD Napredak, 2002.), 115-128. Spomenuto *Glasilo* tražio sam po sarajevskim knjižnicama i nisam ga pronašao. Pejanovićev podatak i dalje ostaje problematičan?!

7 O srpsko-pravoslavnim listovima pogledati: Đ. PEJANOVIĆ, *Štampa Bosne i Hercegovine 1850-1941*, 45-47; S. M. DŽAJA, *Bosna i Hercegovina u austrougarskom razdoblju (1878.-1918.)*, 97-99.

8 O listovima bosanskohercegovačkih muslimana: Đ. PEJANOVIĆ, *Štampa Bosne i Hercegovine 1850-1941*, 45-47; S. M. DŽAJA, *Bosna i Hercegovina u austrougarskom razdoblju (1878.-1918.)*, 100-101.

Milenko KREŠIĆ, „Odjek promjene na habsburškom prijestolju 1916. u hrvatskom i katoličkom bosanskohercegovačkom tisku prigodom 100. obljetnice smrti cara i kralja Franje Josipa I. i stupanja na prijestolje Karla I. (IV.)“, 413-427

Bosnu i Hercegovinu. Dva posljednja prestala su izlaziti 1914. godine.

Od svih spomenutih listova krajem 1916. izlazilo je još samo 6 listova vjerskog katoličkog, odnosno hrvatskog karaktera: *Vrhbosna*, *Naša misao*, *Kršćanska obitelj*, *Glasnik sv. Ante Padovanskog*, *Hrvatski dnevnik* i *Hrvatska narodna zajednica* te tri sarajevska politička dnevna lista: *Sarajevski list*, *Bosnische post* i *Sarajevoer Tagblatt*.

2. Objavljeni naslovi u katoličkom i hrvatskom tisku

2.1. *Vrhbosna*

Vrhbosna - Katoličkoj prosvjeti, list Vrhbosanskog kaptola izlazio je dva puta mjesečno. Urednik je 1916. bio Ivan Dujmušić. O smrti cara i kralja Franje Josipa I. i ustoličenju novog kralja Karla I. pisala je u broju 23. od 5. prosinca i broju 24. od 20. prosinca 1916. godine. U spomenuta dva broja smrti Franje Josipa i stupanju na prijestolje Karla I. posvetila je 19 stranica na kojima je objavljeno 8 članaka i 5 vijesti.

Broj 23 kraljevoj smrti posvetio je devet početnih stranica (297-305) na kojima su objavljena četiri naslova: 1. Okružnica nadbiskupa Stadlera - *Car i kralj Franjo Josip I.* (297); 2. članak, odnosno nekrolog urednika časopisa Ivana Dujmušića - † *Car i kralj Franjo Josip I.* (298-301); 3. članak izvjesnog P. Z. iz Sarajeva - *Franjo Josip I. i katolici u Bosni i Hercegovini* (301-303); te 4. *Pastirsko pismo austrijskog patrijarhata povodom smrti c. i kr. Franje Josipa I.* (303-305). U rubrici *Naša domovina* (308-309) objavljene su četiri kraće vijesti: 1. *Sarajevo: Sažalnica rimokatoličkog nadbiskupa*; 2. *Sažalnica grčko-kat. administratora*; 3. *Zadušnice za cara i kralja Franju Josipa I.* i 4. *Presv. gosp. dr. Ivan Šarić* (obavijest da je otputovao na sprovod). U rubrici *Naša Monarhija* objavljen je detaljan opis sprovoda, od stavljanja u lijes tijela pokojnog kralja do pokopa u kapucinskoj crkvi, pod naslovom *Pokop cara i kralja Franje Josipa I.* (311-312).

Dok je broj 23/1916. potpuno posvećen smrti kralja Franje Josipa, broj 24 koji je izašao 20. prosinca više govori o mladom caru i kralju Karlu I. Na prvim stranicama (313-315) objavljen je članak *Njihova Veličanstva car Karlo i carica Cita*. Članak nije potpisan. U rubrici *Vjesnik* objavljen je *Manifest Njeg. Veličanstva Karla* (324), u rubrici *Naša domovina* objavljena je vijest o misama koje su služene za novoga kralja *Povodom nastupa na prijestolje* (325) kako glasi sam naslov vijesti. U rubrici *Afrika* prenesen je članak Augusta Cogola, člana katoličke misije u Karthumu, o brizi i zaslugama pokojnoga kralja za katoličke misije u centralnoj Africi pod naslovom *Franjo Josip I. i kat. misije u centralnoj Africi* (327).

2.2. Naša misao

List *Naša misao* izdavali su hrvatsko-slovenski franjevci s uredništvom u Sarajevu. Izlazio je jednom mjesečno. Nastavak je lista *Serafinski Perivoj* glasila hrvatskih franjevaca koji je izlazio od 1902. do 1913. godine. Urednik lista 1916. bio je bosanski franjevac fra Augustin Čičić. O smrti cara i kralja Franje Josipa I. i ustoličenju Karla I. *Naša misao* je objavila 3 članka i 4 vijesti na 8 stranica u dvobroju 11-12/1916. te u broju 1/1917.

Dvobroj 11-12 objavio je na prve dvije stranice (153-154) članak, svojevrsni nekrolog kralju, profesora na franjevačkoj teologiji Franje Blaževića *21. studenog 1916.* U rubrici *Listak* urednik *Naše misli* fra Augustin Čičić objavio je pod naslovom *Urednik naše misli uz mrtvog vladara (181-183)* neke zgode koje je osobno doživio kao pitomac bečkog zavoda Augustineuma od vremena kraljeve smrti do pokopa. U rubrici *Bilješke* (197) objavljene su četiri kraće vijesti: 1. *Habsburško prijestolje* – čestitka uredništva novom caru i kralju; 2. *Naša bogoslovija povodom smrti Nj. Veličanstva Franje Josipa I.*; 3. *Naše redodržavništvo prigodom vladareve smrti* – vijest o sažalnici i 4. *Ministar Hohenlohe provincijalu Andriću* – ministrov odgovor na provincijalovu sažalnicu.

Broj 1/1917. objavio je na prve dvije stranice članak urednika fra Augustina Čičića uokviren hrvatskom trobojnicom *Živio hrvatski kralj* (1-2) posvećen kralju Karlu I.

2.3. Kršćanska obitelj

Kršćanska obitelj, list koji su izdavali učitelji franjevačkog bogoslovnog sjemeništa iz Mostara, izlazio je jednom mjesečno. Urednik je 1916. bio fra Anto Jelavić. O smrti cara i kralja Franje Josipa pisano je u broju 12 koji je objavljen 1. prosinca 1916. godine. Objavljena su 3 članka, 2 vijesti i jedna fotografija na sveukupno 10 stranica.

Na naslovnoj stranici objavljenja je fotografija pokojnog cara i kralja te na sljedećih sedam stranica tri članka: 1. nepotpisani nekrolog *† Franjo Josip I. 1830. 18. VII. – 1916. 21. XI.* (266); 2. članak Dominika Mandića *Kratki opis života Njeg. Vel. cara i kralja Franje Josipa I.* (267-272) i 3. *Okružnica herceg. provincijala prigodom smrti Njegova Veličanstva Franje Josipa I.* (272-273). U rubrici *Vjesnik* objavljene su dvije vijesti (287): 1. *Njegova Preuzvišenost pl. Sarkotić javlja smrt Njegova Veličanstva Franje Josipa I* i 2. *Sažalnica herceg. provincijala.*

Milenko KREŠIĆ, „Odjek promjene na habsburškom prijestolju 1916. u hrvatskom i katoličkom bosanskohercegovačkom tisku prigodom 100. obljetnice smrti cara i kralja Franje Josipa I. i stupanja na prijestolje Karla I. (IV.)“, 413-427

2.4. *Glasnik sv. Ante Padovanskog*

Glasnik sv. Ante izdavali su visočki franjevci. Izlazio je jednom mjesečno. Odgovorni urednik 1916. bio je Matej Vidmar iz Ljubljane. O smrti cara i kralja Franje Josipa pisano je u broju 12 koji je objavljen 1. prosinca 1916. godine. Vijest o carevoj smrti objavljena je na 176., odnosno na 12. stranici spomenutog broja pod naslovom *Umro je naš kralj* (172-174).

2.5. *Hrvatski dnevnik*

Hrvatski dnevnik, politički list za interese bosansko-hercegovačkih Hrvata izlazio je svakog dana osim nedjelje i blagdana. Pokretač lista bio je nadbiskup Stadler. Godine 1916. uređivao ga je Ambrozije Benković. Od 22. studenog (br. 319) pa uglavnom do 7. prosinca (br. 333), premda se i u kasnijim brojevima može naći pokoja vijest, objavljivao je iz dana u dan vijesti o događanjima u Beču i one s njime povezane u Sarajevu i BiH. Broj 319 koji je izašao, kao što je već rečeno, 22. studenog, dan poslije kraljeve smrti, i to na samo dvije stranice, skoro stranicu i pol posvetio je kraljevoj smrti. Pod naslovom *Car i kralj † Franjo Josip I.* objavljen je proglas uredništva o smrti te kraći članci: 1. *Zadnji časovi Nj. Veličanstva, Službeni list o strašnom gubitku* (Wiener Zeitung); 2. *Berlinski glas za pokojnikom* – prenosi što piše *Norddeutsche Zeitung* i 3. *Još o zadnjim časovima*. Broj 320 od 23. studenog izašao je na osam stranica i skoro je cijeli posvećen kraljevoj smrti i izboru novoga kralja. Na naslovnoj stranici donosi brzojav kralja Karla ministru Buriánu kojim ga potvrđuje u službi zajedničkog ministra financija i vrhovnog upravitelja u poslovima BiH te mu nalaže da objavi njegov proglas *Mojim narodima* koji je objavljen na istoj stranici. Na istoj stranici je također objavljen proglas zemaljskog poglavara generala Sarkotića *Bošnjaci i Hercegovci* koje je dan prije bio objavljen u *Sarajevskom listu*. U ovom broju uredništvo otvara rubriku *† Franjo Josip I.* Posljednji redak u ovoj rubrici koja je donosila razne vijesti vezane uz kraljevu smrt objavljen je u broju 325, 29. studenog 1916. godine. Sutradan je uredništvo otvorilo novu rubriku *Pokop † Franje Josipa I.* u kojoj su do 7. prosinca donošene razne vijesti vezane za pokop. Također, u broju 320 otpočeli su objavljivati dva članka *Politički i ratni događaji u Monarhiji za vladanja Njeg. Veličanstva Franje Josipa I.* i *Franjo Josip I. i Bosna* koji su u nastavcima izlazili do 25. studenog (br. 322). Autor ovog posljednjeg bio je Ivan Jablanović. Dan prije 24. studenog s brojem 321 otpočeta je rubrika *Car i kralj Karlo* koja će donositi razne

vijesti vezane uz novog cara do 5. prosinca, izuzevši 30. studenoga i 1. prosinca kada su skoro cijele novine bile posvećene kraljevu pokopu. U trima brojevima 25. i 28. studenog te 2. prosinca objavljen je životopis novoga kralja pod naslovom *Život kralja Karla*. Osim navedenih naslova od onih značajnijih vrijedno je još spomenuti urednikov uvodnik *Zdravo, mladi kralju* (br. 321, 24. 11. 1916.), Stadlerovu okružnicu prilikom kraljeve smrti (br. 322, 25. 11. 1916.), *Grad Sarajevo za pokojnog vladara* (br. 323, 27. 11. 1916.) i *† Car i kralj Franjo Josip I., Pokoj Ti vječni!* objavljen na dan sprovoda 30. studenog (br. 326). Postojala je još rubrika *Domaće vijesti* koja je prenosila što se tih dana događalo u Sarajevu i Bosni i Hercegovini.

2.6. Hrvatska narodna zajednica

Hrvatska narodna zajednica, glasilo Hrvatske Narodne Zajednice za Bosnu i Hercegovinu izlazila je u vrijeme rata jednom mjesečno u Sarajevu. Uređivao ju je Ivo Dobržanski. O smrti cara i kralja Franje Josipa pisala je u br. 11 koji je objavljen 31. studenog 1916. te u br. 12 objavljenom 31. prosinca 1916. godine. Objavila je na 12 stranica devet naslova povezanih sa spomenutim događajem i jednu fotografiju.

Na naslovnoj stranici 11. broja objavila je fotografiju s kraljevim likom te na sljedećih devet stranica osam članaka: 1. Nekrolog *Smrt Njeg. Veličanstva Franje Josipa I.* bez potpisa, očito djelo urednika (166); 2. *Iz života cara i kralja Franje Josipa I.* (167-168) kratki životopis; 3. *Žalost za carem i kraljem Franjom Josipom I.* (168) događanja tih dana u Sarajevu; 4. *Sprovod blagopokojnog vladara* (168); 5. *Kralj Franjo Josip i bosansko hercegovački Hrvati prije okupacije* (169-170); 6. *Naš mladi vladar* (170); 7. *Kralj Karlo IV.* (171-172) i 8. *Proglas za narod* gdje donose carev proglas narodima i naredbu ministru Buriánu da ga objavi (173-174). Broj 12/1916. na prve tri stranice (181-183) prenosi dio spjeva o caru Franji Josipu I. iz knjige Nikole Buconjića: *Franjo Josip I. Životopis u narodnim stihovima* pod naslovom *Mladost cara i kralja Franje Josipa I.*

3. Glavne misli

3.1. Zahvala za slobodu i veliki gubitak

Iz tekstova objavljenih u katoličkom i hrvatskom tisku prigodom smrti cara i kralja Franjo Josipa I. i stupanja na prijestolje Karla I. može se iščitati da su ondašnji Hrvati i katolici Bosne i Hercegovine smrt kralja Franje Josipa I. doživjeli kao svoj veliki gubitak. Nazivaju ga ocem, kra-

Milenko KREŠIĆ, „Odjek promjene na habsburškom prijestolju 1916. u hrvatskom i katoličkom bosanskohercegovačkom tisku prigodom 100. obljetnice smrti cara i kralja Franje Josipa I. i stupanja na prijestolje Karla I. (IV.)“, 413-427

ljem osloboditeljem, dobročiniteljem, onim koji im je omogućio prosperitet, koji ih je uveo među europske kulturne narode te mu zahvaljuju za sva dobra koja je učinio Hrvatima katolicima kako prije, tako i za vrijeme njegove vladavine Bosnom i Hercegovinom.

Vrhbosna i Hrvatski dnevnik objavili su okružnicu nadbiskupa Stadlera u kojoj nadbiskup ističe da „ako sve pokrajine široke monarhije habzburške moraju da budu zahvalne Franji Josipu I.“ da mu to „osobitim načinom duguje Herceg-Bosna“ jer ju je on „oslobodio iz dugovjeka ropstva“.⁹ Osobito mu trebaju biti zahvalni katolici u Bosni i Hercegovini jer njemu imaju zahvaliti „slobodu katoličke vjere i crkve, koja je prije i te kako bila skučena“.¹⁰ P. Z. iz Sarajeva u članku *Franjo Josip I. i katolici u Bosni i Hercegovini* također u *Vrhbosni* govori o istoj temi. Katolici Hrvati Bosne i Hercegovine, smatra autor, trebali bi biti posebno ožalošćeni kraljevom smrću jer su klonule „noge i ruke“ koje su Bosni dale „novi život i koje su još pred smrt morale trgnuti oštri mač, da spase nam život“. On ide i korak dalje te izražava bojazan što će biti s bosansko-hercegovačkim Hrvatima katolicima nakon kraljeve smrti: „Naše nade ležale su u njem, ah nijesu li možda s njim i u grob pošle?“¹¹ Uvodničar *Naše misli* fra Franjo Blažević piše kako je posve normalno da na vijest o kraljevoj smrti „iz grudi, naših“ izvire plač, suze i uzdah jer je umro „Kralj i to naš!“ koji je sažalijevao našu sudbinu i zauzeo se „da nam se nesređeni odnošaji srede; uzeo nas je pod svoje okrilje; a od tog vremena posvetio je nama, našoj sreći i probitku, slobodi i blagostanju, mnogi čas i sat“.¹² Zahvalnošću caru i kralju za učinjeno katolicima u Bosni i Hercegovini odišu i tekstovi hercegovačkog franjevačkog provincijala fra Davida Nevistića objavljeni u *Kršćanskoj obitelji*: okružnica i brzoglav sućuti. U okružnici upućenoj prilikom kraljeve smrti provincijal piše da od svih naroda u Monarhiji za kraljem najviše trebamo „mi žalovati i oplakivati“ jer „ako su kršćani u Hercegovini od pedesetih godina prošloga vijeka uživali barem donekle slobodu života i vjere, to se ima na prvom mjestu pripisati Njegovu c. i kr. Apoštolskom Veličanstvu“. Ali što je još bitnije, ističe provincijal, „Franjo Josip bio je i ostaje naš *Kralj osloboditelj*“ kojemu treba zahvaliti za svaki napredak učinjen „na vjerskom i prosvjetnom polju“.¹³ Provincijal je također naložio franjevcima u dušobrižništvu da „nastoje narod do-

⁹ Stadlerova okružnica: „† Car i kralj Franjo Josip I.“, *Vrhbosna* 23 (1916.), 297; *Hrvatski dnevnik* (Sarajevo), 25. 11. 1916., 1.

¹⁰ Stadlerova okružnica: „† Car i kralj Franjo Josip I.“ *Vrhbosna* 23 (1916.), 297.

¹¹ P. Z. iz Sarajeva, „Franjo Josip I. i katolici u Bosni i Hercegovini“, *Vrhbosna* 23 (1916.), 301.

¹² Franjo BLAŽEVIĆ, „21. studenog 1916.“, *Naša misao* 11-12 (1916.), 154.

¹³ „Okružnica herceg. provincijala prigodom smrti Njegova Veličanstva Franje Josipa I.“, *Kršćanska obitelj* 12 (1916.), 272.

bro poučiti o zaslugama blagopokojnog Kralja za našu najužu domovinu Bosnu i Hercegovinu¹⁴. U brzojavu sućuti upućenoj Kabinetskoj kancelariji u Beč u ime hercegovačke franjevačke provincije kralja je nazvao nezaboravnim i velikim dobročiniteljem.¹⁵ *Glasnik sv. Ante* je pisao o „našem kralju“, ocu, osloboditelju i dobrotvoru nazivajući okupaciju veselim i radosnim događajem koji je značio „za ove hrvatske pokrajine pristup slobodi i kulturi“.¹⁶ O velikom gubitku za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini pisali su uvodničari *Hrvatske narodne zajednice* i *Hrvatskog dnevnika*. Uvodničar *Hrvatske narodne zajednice* u nekrologu *Smrt Njeg. Veličanstva Franje Josipa I.* pišući kako je umro pravedan i dobar kralj od kojeg boljeg „narod ne mogaše poželjeti“, nastavlja: „Hrvatski narod Bosne i Hercegovine gubi u Franji Josipu I. više nego i koji drugi narod. [...]. Sve što mi bosansko-hercegovački Hrvati svojega imademo, to je dar Njegove milostive ruke.“¹⁷ Objavljujući vijesti o smrti, uvodničar *Hrvatskog dnevnika* se pita: „Tko će utješiti nebogu Bosnu i sirotu Hercegovinu, kad izgubiše svoga dobročinitelja i svoga oca“, čija je zasluga bila što ju je uveo „u kulturni svijet“, što je uvijek „na nju mislio, njom se brinuo, njoj procvat želio“.¹⁸ Slično su pisali i predstavnici hrvatskih kulturnih društava iz Sarajeva u brzojavu Kabinetskoj kancelariji: „U srcu bosansko-hercegovačkih Hrvata živjet će Njegova uspomena vječno, jer nas on zaštiti, podiže i predvede u život velikih kulturnih naroda.“¹⁹

3.2. Vjernost novome kralju

Vjernost novome kralju druga je najproširenija tema kojoj je ondašnji katolički i hrvatski tisak posvetio najviše prostora. Vjernost je proizlazila iz zahvalnosti prema habsburškoj kruni za učinjena dobra u prošlosti i činjenice da je novi vladar iz kuće Habsburgovaca bio zakoniti kralj.

U svojoj okružnici prigodom kraljeve smrti nadbiskup Stadler, govoreći kako katolici Bosne i Hercegovine trebaju iskazati zahvalnost pokojnom vladaru, piše da će se ta „zahvalnost najbolje pokazati“ mo-

¹⁴ „Okružnica herceg. provincijala“, 273.

¹⁵ „Sažalnica herceg. provincijala Kabinetskoj kancelariji Njeg. Velič.“, *Kršćanska obitelj* 12 (1916.), 287.

¹⁶ „Umro je naš kralj“, *Glasnik sv. Ante Padovanskog* 12 (1916.), 172, 174.

¹⁷ „Smrt Njeg. Veličanstva Franje Josipa I.“ *Hrvatska narodna zajednica* 11 (1916.), 166.

¹⁸ *Hrvatski dnevnik* (Sarajevo), 22. 11. 1916., 1.

¹⁹ „Hrvati glavnog grada Sarajeva povodom smrti Njegova Veličanstva cara i kralja“, *Hrvatski dnevnik*, 24. 11. 1916., 4.

Milenko KREŠIĆ, „Odjek promjene na habsburškom prijestolju 1916. u hrvatskom i katoličkom bosanskohercegovačkom tisku prigodom 100. obljetnice smrti cara i kralja Franje Josipa I. i stupanja na prijestolje Karla I. (IV.)“, 413-427

litvom za spas njegove duše, ali da „učinimo i njemu za ljubav, što on od nas najviše želi, naime: da budemo njegovu nasljedniku i već carem i kraljem proglašenom, pod imenom Karla I., vjerni do groba.“ Potom Stadler izjavljuje: „I mi pri odru blagopokojnoga cara i kralja Franje Josipa I. ovim svečano izjavljujemo, da ćemo do zadnjega daha života svoga biti vjerni i svim žarom srca svoga odani Njegovu c. i kr. Veličanstvu Karlu i njegovim zakonitim nasljednicima.“²⁰ O vjernosti novom kralju pisao je uvodničar u *Vrhbosni* 24/1916., vjerojatno urednik Dujmušić, te spomenuti P. Z. iz Sarajeva. Uvodničar poziva čitatelje da blagopokojnog vladara nose „u pameti i srcu“, da uvijek imaju pred očima njegov „svijetli izgled“, ali da upru „oči u onoga, koji s krunom na glavi i žezlom u ruci ima pravo po svim ljudskim zakonima na našu potpunu odanost i vjernost, na nasljednika cara i kralja Karla I.“²¹ Slično je pisao i P. Z. iz Sarajeva: „Preporuči nas, kralju naš, Kralju vojska, a mi se kunemo nad Tvojim grobom, ‘da ćemo do zadnjega daha života svoga biti vjerni i svim žarom srca svoga odani Tvom zakonitom nasljedniku, našem novom kralju, Njeg. c. i kr. Veličanstvu Karlu I. i svim njegovim zakonitim nasljednicima’“²² U ime hrvatskih franjevaca, i s kopna i s mora, vjernost novom kralju očitovao je urednik *Naše misli* fra Augustin Čičić, a u ime hercegovačkih franjevaca i puka provincijal fra David Nevistić kroz *Našu obitelj*. Fra Augustin Čičić je poručio novom kralju „da pod haljom svakog Franjinog sina kuca srce za Te i Tvoj prejasni Dom“, a provincijal Nevistić da će „onu ljubav i odanost“ koju su „vazda gajili prema pokojnom Vladaru“ prenijeti „na njegova mladog, ali junačkog nasljednika“ te da hercegovački puk i franjevci „onu prokušanu vjernost i privrženost slavnoj habsburškoj kući znati će i ubuduće za sva vremena sačuvati“.²³ Izraze vjernosti nisu propustili napisati ni urednici *Hrvatske narodne zajednice* i *Hrvatskog dnevnika*. U ime *Hrvatskog dnevnika* vjernost novom kralju iskazao je urednik u uvodniku pod naslovom *Zdravo, novi kralju*. Pišući kako je ban Jelačić „u ime svih Hrvata“ nekad prisegnuo mladom, a sada pokojnom kralju „i za-nj poletio u boj, tako se i tebi kunu Hrvati da će za Te, svoga novog kralja, srnuti u vatru i vodu“.²⁴ Urednik *Hrvatske narodne zajednice* je jedini koji je uz izraze vjernosti otišao i korak dalje s nadom da novi vladar bude „car mironosac, čuvar zakona i dobri otac, i napokon da

20 Stadlerova okružnica: „† Car i kralj Franjo Josip I.“, 297.

21 „Njihova Veličanstva car Karlo i carica Cita“, *Vrhbosna* 24 (1916.), 313.

22 P. Z. iz Sarajeva, „Franjo Josip I. i katolici u Bosni i Hercegovini“, 303.

23 „Živio hrvatski kralj!“, *Našao misao* 1 (1917.), 2; „Okružnica herceg. provincijala“, 273; „Sažalnica herceg. provincijala Kabinetskoj kancelariji Njeg. Velič.“ 287.

24 „Zdravo, novi kralju!“, *Hrvatski dnevnik*, 24. 11. 1916., 1.

nam ispuni davne želje hrvatskog naroda da budu ujedinjeni pod njegovim moćnim žezlom“.²⁵

3.3. Hrvatski kralj i njegovo zakonito pravo na Bosnu i Hercegovinu

Pisci redaka u hrvatskom i katoličkom tisku u Bosni i Hercegovini objavljenim prigodom promjene na prijestolju, smatrali su i kralja Franju Josipa I. i njegova nasljednika Karla I. svojim hrvatskim kraljem držeći da je Bosna i Hercegovina dio Hrvatskog Kraljevstva.

Uvodničar *Naše misli* fra Augustin Čičić u tekstu *Živio hrvatski kralj*, obećavajući novom kralju vjernost „Franjinih sinova“, tekst završava: „Ti imaš štiti nas i narod naš hrvatski. Živio naš hrvatski kralju!“²⁶ Slično je pisao i uvodničar *Hrvatskog dnevnika*. Pišući o istovremenoj žalosti zbog smrti starog kralja ali i radosti zbog nastupanja na prijestolje novog kralja, nastavlja: „Ovoj se žalosti i radosti priključuje i Bosna ponosna s Hercegovom zemljom krševitom: dvije kćerce majke dičnih junaka, Tvomu domu poznate Hrvatske.“²⁷

Da bi naglasili kako su Bosna i Hercegovina dijelovi Hrvatskog Kraljevstva, poneki autori idu dalje u povijest objašnjavaju kako je hrvatski narod u Bosni i Hercegovini i prije okupacije ovih zemalja austrijskog cara smatrao svojim kraljem te kako su Habsburzi tu čast dobili još početkom 16. stoljeća, na Cetingradskom saboru 1527. godine. Uvodničar *Hrvatske narodne zajednice* u nekrologu *Smrt Njeg. Veličanstva Franje Josipa I.* piše kako je Franjo Josip I. na ustima ovdašnjih Hrvata još davno prije okupacije bio „naš car“.²⁸ Istu temu razvija i autor članka - pretpostavljamo da se radilo o uredniku jer članak nije potpisan - *Kralj Franjo Josip i bosansko hercegovački Hrvati prije okupacije*. Donoseći podatak da su se u crkvama Bosne i Hercegovine još od 1854., odlukom „bosanskog kaptola“, slavile mise 18. kolovoza na kraljev rođendan u kojima se kraljevo ime spominjalo „na pobožan način“, opisuje susrete predstavnika bosansko-hercegovačkih Hrvata katolika s kraljem prilikom njegova putovanja Dalmacijom 1875. godine. Kao najzanimljiviji susret donosi onaj koji se dogodio „na hercegovačkom zemljištu kod Neuma“ kada su pred kralja izašli predstavnici hercegovačkih seljaka. Kraljeva pratnja nije im dopuštala pristupiti kralju na što su oni odgovorili: „Mi idemo svome kralju, i gospodaru; nitko

25 „Naš mladi vladar“, *Hrvatska narodna zajednica* 11 (1916.), 170.

26 „Živio hrvatski kralj!“, 2.

27 „Zdravo, novi kralju!“, 2.

28 „Smrt Njeg. Veličanstva Franje Josipa I.“, 166.

Milenko KREŠIĆ, „Odjek promjene na habsburškom prijestolju 1916. u hrvatskom i katoličkom bosanskohercegovačkom tisku prigodom 100. obljetnice smrti cara i kralja Franje Josipa I. i stupanja na prijestolje Karla I. (IV.)“, 413-427

nam ne može naumljeno zapriječiti“. Kad je kralj to primijetio, naredio je pratnji da dopuste seljacima da mu pristupe. Kada su mu pristupili, predstavnik seljaka Pečko obratio mu se sljedećim riječima: „Vaše Veličanstvo. Ove su zemlje pripadale Vašim djedovima i pradjedovima, te tako pripadaju i Vama, a nikome drugom.“²⁹ Iste događaje i susrete opisuje i Ivan Jablanović u članku *Franjo Josip I. i Bosna*.³⁰ Jablanović ide i dublje u povijest te piše kako su Habsburzi stekli pravo na Bosnu na Cetingradskom saboru 1527. godine. Na ovom su Saboru, kad su Hrvati povjerali krunu i prijestolje Habsburškoj dinastiji, piše Jablanović, bili zastupljeni „po poslanicima i oni krajevi Bosne koji još ne potpadoše pod turski jaram. [...]. Predadoše Bosnu dio stare kraljevine Hrvatske, u ruke Ferdinandu, kao kralju hrvatskom, dinastiji Habsburgovića, ko novoj dinastiji hrvatskoj.“³¹ Mandić ide još i dalje. On piše da su Bosnu i Hercegovinu u stara vremena naseljavali Hrvati koji su bili „sjedinjani s ostalim Hrvatima u Dalmaciji i Hrvatskoj pod jednim zajedničkim hrvatskim kraljem“. Poslije su imali vlastite vladare dok nisu pali pod Turke, međutim, „kad je god. 1527. hrvatska kruna prešla na hasburšku kuću, s njome je prešlo na Hasburgovce i pravo na Bosnu i Hercegovinu kao sastavni dio hrvatskoga kraljevstva“.³²

3.4. Kralj - praktični vjernik

O pokojnom kralju kao praktičnom vjerniku pisali su urednik časopisa *Vrhbosna* Ivan Dujmušić u nekrologu *† Car i kralj Franjo Josip I.* i Dominik Mandić u *Kršćanskoj obitelji* pod naslovom *Kratki opis života Njeg. Vel. cara i kralja Franje Josipa I.* Oba također spominju i njegove patnje povezane s gubitkom članova obitelji brata mu Maksimilijana, sina Rudolfa, žene Elizabete te prijestolonasljednika Franje Ferdinanda i supruge mu Sofije. Svoju živu vjeru kralj je, prema Dujmušiću, očitovao javnim i redovitim primanjem sakramenata „s iskrenom pobožnošću“, javnim sudjelovanjem na tijelovskim procesijama, pokroviteljstvom nad međunarodnim euharistijskim kongresom u Beču 1912. godine i pomoći koju je pružao franjevcima Svete Zemlje, a prema Mandiću, također redovitim primanjem sakramenata, sudjelovanjem na tijelovskoj procesiji te po „objeručke“ dijeljenoj

29 „Kralj Franjo Josip i bosansko hercegovački Hrvati prije okupacije“, *Hrvatska narodna zajednica* 11 (1916.), 169-170.

30 Ivan JABLANOVIĆ, „Franjo Josip I. i Bosna“, *Hrvatski dnevnik*, 23. 11. 1916., 3.

31 Ivan JABLANOVIĆ, „Franjo Josip I. i Bosna“, 3.

32 Dominik MANDIĆ, „Kratki opis života Njeg. Vel. cara i kralja Franje Josipa I.“ *Kršćanska obitelj* 12 (1916.), 270.

milostinji „siromasima, dobrotvornim ustanovama i crkvama“.³³ Obojica su javno očitovanje kraljeve vjere vidjeli u sklapanju Konkordata sa Svetom Stolicom 1855. godine. Dujmušić piše kako je kralj nakon sklapanja Konkordata okupljenim biskupima, koji su vijećali kako Konkordat treba provesti u djelo, rekao: „Ugovorom, što sam ga ja sklopio sa Apostolskom Stolicom, ispunio sam dužnost svoju kao vladar i dužnost kao kršćanin.“³⁴ Mandić piše da je kralj u sklopljenom Konkordatu „sve državne stvari, u koliko se vjere i Crkve tiču, potpuno uredio, kako to zahtijeva crkveno pravo.“ To što je 1868. potpisao zakone o školstvu i ženidbi „koje se protiv crkvenim propisima“, kralj nije učinio, piše Mandić, svojom voljom, nego pritisnut od većine u državnom saboru „jer u ustavnoj državi, kakva je naša carevina, ni vladar ne može raditi što hoće, nego se mora pokoravati većini narodnih zastupnika“.³⁵

Zaključak

Neposredno pred početak I. svjetskog rata u Bosni i Hercegovini izlazila su 24 lista u izdanju pojedinih nacionalnih, odnosno konfesionalnih zajednica. Početkom rata prestali su izlaziti srpsko-pravoslavni listovi kojih je bilo 9, kao i muslimanski kojih je bilo 6. Od hrvatsko-katoličkih listova, kojih je prije rata izlazilo 9, u vrijeme rata je nastavilo izlaziti njih 6, i to 4 vjerskog karaktera: *Vrhbosna*, *Naša misao*, *Kršćanska obitelj i Glasnik sv. Ante Padovanskog* te dva političko-prosvjetnog karaktera *Hrvatska Narodna zajednica* i *Hrvatski dnevnik*. Smrt cara i kralja Franje Josipa I. i stupanje na prijestolje njegova nasljednika Karla I. popraćeni su u svim listovima. Najviše prostora ovome događaju posvetili su *Vrhbosna* -13 naslova, potom *Hrvatska narodna zajednica* – 9, *Naša misao* – 7, *Kršćanska obitelj* 5, te *Glasnik sv. Ante Padovanskog* 1 naslov. *Hrvatski dnevnik*, kao dnevne novine, pratio je svakodnevno događanja, kako u Beču, tako i u Monarhiji, kako u Sarajevu, tako i u cijeloj Bosni i Hercegovini, pa je razumljivo da je ovom događaju posvetio prilično prostora na svojim stranicama. Hrvati katolici su smrt cara i kralja Franje Josipa I. doživjeli kao veliki gubitak. Bili su mu zahvalni za sva dobra koja im je učinio, posebno što ih je oslobodio od „turskog ropstva“ i omogućio im napredak. U njemu su gledali svojega hrvatskog kralja i kralja katolika – praktičnog vjernika. Novom su kralju obećali vjernost iz zahvalnosti prema prošlosti i jer su u njemu gledali svojega zakonitog kralja.

³³ Ivan DUJMUŠIĆ, „† Car i kralj Franjo Josip I.“, *Vrhbosna* 23 (1916.), 299-300; D. MANDIĆ, „Kratki opis života Njeg. Vel. cara i kralja Franje Josipa I.“, 271-272.

³⁴ I. DUJMUŠIĆ, „† Car i kralj Franjo Josip I.“, 300.

³⁵ D. MANDIĆ, „Kratki opis života Njeg. Vel. cara i kralja Franje Josipa I.“, 271.

Milenko KREŠIĆ, „Odjek promjene na habsburškom prijestolju 1916. u hrvatskom i katoličkom bosanskohercegovačkom tisku prigodom 100. obljetnice smrti cara i kralja Franje Josipa I. i stupanja na prijestolje Karla I. (IV.)“, 413-427

**THE ECHO OF CHANGE ON THE HABSBURG THRONE IN 1916, IN
CROAT AND CATHOLIC MEDIA IN BOSNIA AND HERZEGOVINA
ON THE OCCASION OF THE 100TH ANNIVERSARY OF THE DEATH OF
EMPEROR FRANCIS JOSEPH I AND THE ACCESSION
OF KARL I (AND IV) TO THE THRONE**

Summary

Before the First World War, 27 newspapers of a religious, political, educational and cultural character were edited and published in Bosnia and Herzegovina. Apart from three newspapers, published in Sarajevo, that specialized in Austro-Hungarian interests, all the other papers catered to individual national and religious communities. At the beginning of the First World War the Orthodox-Serb and Muslim newspapers stopped publication, while Croat-Catholic newspapers for the most part continued to publish. The death of Emperor Francis Joseph I and the accession to the throne of Karl I, was the main political and social event covered at the end of 1916, and as such was followed by Croat-Catholic newspapers of the period. The death of Emperor Francis Joseph was viewed as a great loss for Croats and Catholics of the time, since the late ruler was seen as their protector and liberator, who had enabled normal life and development for them. They considered him as their Catholic and Croat king. Loyalty to the new emperor was renewed, as the legal successor and in gratitude to the Habsburg crown for what it had done in the past.

Key words: *death of Emperor Francis Joseph I, accession of Karl I (and IV), Croats and Catholics in Bosnia and Herzegovina, media.*

Translation: Oliver Jurišić and Kevin Sullivan